

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวโฉ้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้เกิดความชัดเจน และความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มานำเสนอ โดยแยกออกเป็น 5 ตอนดังนี้

- ตอนที่ 1 ชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวโฉ้
- ตอนที่ 2 การศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ
- ตอนที่ 3 เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ตอนที่ 4 สรุปกรอบความคิดในการวิจัย
- ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ อาทิเช่น 1) พวกผู้ไท 2) พวกกะเลิง 3) พวกข้อ 4) พวกแสก 5) พวกระตาก 6) พวกโฮ้ย 7) พวกกะโฉ้ (คณะกรรมการจัดงานเทศกาลโฉ้, 2534) ซึ่งการมีหลายเชื้อชาตินี้อาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ รวมถึงการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชนบทและในเมืองให้ได้ตามเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2530) ในบรรดาชนกลุ่มน้อยนี้ พวกโฉ้ นับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าสนใจมาก เพราะเป็นกลุ่มชนที่มีการยอมรับนวัตกรรม เทคโนโลยีและความก้าวหน้าต่าง ๆ น้อยที่สุด พวกโฉ้ มักจะแยกตัวอยู่เฉพาะในกลุ่มของเขาเอง ไม่ยอมรับหรือปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป (ทรงวุฒิ สุธาอรรถ, 2533)

ชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวโล้

โซ้ โล้ กระโล้ กะโซ้ หรือ ข้าโซ้ ซึ่งล่าสุดคณะกรรมการจัดทำประวัติอำเภอกุสุมาลย์ได้ลงความเห็นให้ใช้คำว่า "โล้" แต่ทั้งนี้ยังให้ใช้คำอื่น ๆ ได้อยู่ (ประยูร อุดมเสียงและคณะ, 2528)

โล้ เป็นกลุ่มมองโกลอยด์ ตระกูลออสโตรเอเชียติก มอญ - เขมร (สุรัตน์ วราภรณ์, 2524) ซึ่ง แฟรงค์ เอ็ม เลเบอร์ (Frank M. Lebar) นักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ได้จัดชนเผ่าโล้ไว้ในกลุ่มข้าเช่นเดียวกับพวกกะเลิง และพวกแสก (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารสหรัฐอเมริกา, 2524) ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะค่อนข้างอ้วนเตี้ย ความสูงโดยเฉลี่ย 140-160 เซนติเมตร ผู้ชายส่วนมากผอม ใบหน้ารูปไข่แบน จมูกเล็กไม่โด่ง ปลายจมูกแบน ริมฝีปากมีสีน้ำเงินเข้ม และเท่ากันทั้งล่างและบน ผมค่อนข้างเหลือง ผู้หญิงส่วนมากจะมีผมลอนโดยธรรมชาติ ขนตามร่างกายสั้น นุ่ม ออกสีเหลือง นัยน์ตามีสีขาวออกเหลือง ผิวมักจะคล้ำ (ทองคুম หงส์พันธ์ุ, 2522)

โล้เป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพมาจากเมืองมหาชัย หรือเดิมเรียกว่า เมืองภูวา - นากระแดง แขวงคำม่วน และแขวงสุวรรณเขตในประเทศลาว (มาลัยเลิศศิริวงศ์, 2524) โดยเจ้าอนุวงศ์เกษมที่มาจากภาคเหนือของลาว มารบกับไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 2370 แล้วถูกจับเป็นเชลย และยังคงตกค้างอยู่ในประเทศไทย (วิไลษฐ์ เดชกุญชร, 2533) แต่เป็นคนละพวกกับ "โซ้ง" ที่ราชบุรี

ชาวโล้อพยพเข้ามาในประเทศไทย แถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาตั้งรกรากเป็นเมืองอยู่หลายเมือง คือ

1. เมืองรามราช เป็นชาวโล้ที่อพยพมาจากเมือง เชียงห่ม ในแขวงสุวรรณเขต อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งเป็นเมืองรามราช ขึ้นกับเมืองนครพนม เมื่อ พ.ศ. 2387 มีพระอุทัยประเทศเป็นเจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันยุบเป็นตำบลรามราช ขึ้นกับอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

2. เมืองกุสุมาลย์มณฑล เป็นชาวโล้ที่อพยพมาจากเมืองมหาชัยในแขวงคำม่วน อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งเป็นเมือง เมื่อ พ.ศ. 2387 ตั้งให้เพี้ยเมืองสูง หัวหน้าข้าโล้ เป็น 'พระอารัญอาษา' เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือ ท้องที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

3. ในจังหวัดมุกดาหาร มีชาวโล้อยู่ในท้องที่อำเภอคงหลวงเป็นส่วนมาก อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อพ.ศ. 2359 หัวหน้าชาวโล่คนแรกซึ่งต่อมาได้เป็นกำนันมีนามบรรดาศักดิ์ว่า 'หลวงวาโนไพโรพฤกษ์'

วัฒนธรรมชาวโล่

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ชุมชนของชาวโล่มีลักษณะเป็นชุมชนแบบหมู่บ้านชนบท รวมกันอยู่เป็นกระจุก ๆ เป็นหมู่บ้านซึ่งมีจำนวนครัวเรือนไม่มากนัก คนเหล่านี้รู้จักมักคุ้นซึ่งกันและกันดี (สุรัตน์ วราจรัตน์, 2524)

การแต่งกาย ชายโล่เสื้อสีดำคอกลมตั้งเล็กน้อย มีปก ข้างหน้าผ่าอกตลอด แหกข้าง (ชายเสื้อ) สวมกางเกงขาก้วย แต่เดิมนุ่งผ้าดำขัดเดี่ยวสูง (ผ้าทาง) ไว้ชายหน้าขาหนึ่งข้างหลังชายหนึ่ง (ทองคุด หงส์พันธ์ุ, 2519) ผมตัดทรงกระบอก ใส่อบเนียมเป็นเครื่องหอมเวลาถึงงานเทศกาล จะใช้ผ้าเล็กพันหัว พันเอว ใส่รองเท้าทำด้วยหนังควาย สำหรับชายที่มีการเรียนวิชาอาคมทางไสยศาสตร์จะใส่ลูกประคำทำด้วยแก้ว หรือลูกมะกล่าคล้องคอเป็นสัญลักษณ์

หญิงโล่เสื้อสีดำแขนกระบอกสามส่วนผ่าอกขลิบแดง เลขาชายลงไปเล็กน้อย ทั้งสองข้างติดกระดุมทำด้วยเงินหรือเหรียญอื่น ๆ แหกชาย มีด้ายสีแดงข้างละ 2-3 เส้น ไม่มีกระเป๋าสาน ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่เสื้อผืนดำที่ผ่าอกไม่ทำรังคุด แต่ใช้สีแดงผืนแล้วเย็บเป็นรังคุดติดต่อกัน ผ้าถุงใช้ผ้ามัดหมี่ ตัวหัว ต่อเชิง ผมเกล้ามีมวยปลอม (มะขวล) เพื่อเสริมให้ทรงผมสูงขึ้น ในพิธีสำคัญจะใส่กำไลข้อมือ ข้อเท้า สร้อยเงิน (หมากตุ้ม) คล้องคอ ต่างหูทำด้วยเงิน ไม่สวมรองเท้า ห่มผ้าแถบหรือผ้าสะไบ ตกแต่งประพรมด้วยเครื่องหอม (คณะกรรมการจัดงานเทศกาลโล่, 2534)

เครื่องสำอาง ชายใช้น้ำมันใส่ผม ซึ่งทำมาจาก ยางต้นเหียง ชี้ผึ้ง น้ำมันหมู ขมิ้น และใบอ้ม

เนียม เป็นเครื่องหอมที่ทำจากใบอ้ม ขมิ้น ใบกระแจะ รากนมยาน

หวี ทำด้วยเขาควางและไม้หนามแห้ง

ยาสีฟัน ใช้ถ่านไฟและขี้ไต้ที่ไหม้แล้ว

อาหาร พวกโส้ก็นกินอาหารไม่เลือก มีผู้กล่าวว่า พวกนี้ชอบบริโภคเนื้อสุนัข (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุภาพ, 2505) อาหารหลัก คือ ข้าวเหนียว เช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป บริโภคเนื้อสัตว์ทุกชนิด เช่น หมู (อะริก) วัว ควาย งู และสุนัข (อะจ้อ) เป็นต้น (กุสุมาลย์, อ่าเภอ, 2533)

ลักษณะนิสัยของชาวโส้ ชอบใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันในเรื่องความเป็นอยู่ นอกจากนี้ชาวโส้ยังไม่ค่อยสนใจในเรื่องการเมือง แต่เชื่อผู้นำเพียงคนเดียว และผู้นำส่วนมากมักจะเป็นผู้นำทางจุ่มผีและเชี่ยวชาญด้านไสยศาสตร์ มีความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของผีบรรพบุรุษ (อ่าเภอกุสุมาลย์, 2534)

การประกอบอาชีพ ชาวโส้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนาปลูกข้าวเหนียวบนที่ดอน ปลูกข้าวไร่ เลี้ยงสัตว์ อาชีพรอง ได้แก่ การหาของป่า ทอผ้า และรับจ้าง (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2528)

ภาษา ชาวโส้เป็นกลุ่มชนเชื้อสายเก่าแก่ มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับภาษาส่วย ภาษาเขมร (วลิชส์ เดชกุญชร, 2533) พวกโส้ได้ออกเสียงตัว ร. และ ควบคล้ายได้ชัดเจนมาก การออกเสียงคำต่าง ๆ มักจะมีเสียง "หึ่ง" ที่หน้าคำ อาจจะเป็นเสียง "อะ" "อัง" หรือ "อัน" อยู่หน้าคำแต่เสียงสั้นและเบามาก (ทองคুম หงส์พันธ์ุ, 2520) และจะออกเสียงอักษรสูงเป็นเสียงอักษรต่ำ เช่น หมา จะออกเสียงเป็นมา งานออกเสียงเป็นชาน และออกเสียงอักษรต่ำเป็นเสียงอักษรสูง (จิตร ภูมิศักดิ์, 2534)

การเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล ชาวโส้ยังคงนิยมรักษาผู้ป่วยด้วยการเฝ้าอยู่ คือ การรักษาโดยหมอผี ไม่นิยมการรักษาในโรงพยาบาล กรมแพทย์แผนใหม่ (สัมภาษณ์นายลี ฮุยพิทักษ์, 2533) อันเนื่องมาจากความยากจน โดยเฉพาะความเลื่อมใสในการรักษาตามวิธีไสยศาสตร์มากกว่าและความเชื่อในตัวผู้นำ ถ้าผู้นำไม่นิยมการรักษาพยาบาลแผนปัจจุบัน ชาวโส้ก็จะไม่ไปใช้บริการเช่นกัน (สุรเกียรติ์ อาชานุนาบาล, 2521)

การศึกษา ชาวโวลส์สนใจที่จะให้บุตรหลานได้รับการศึกษาจนจบชั้นมัธยมศึกษา แต่มีเพียงส่วนน้อย ส่วนใหญ่ไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาร่ำเรียนในระดับสูง ๆ (สุรัตน์ วรารัตน์, 2524)

จากการศึกษาของ อุกัย วรสุวรรณรักษ์ (2525) ที่ทำการศึกษาวาเขาเผ่าเข้าพบว่า การศึกษามีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เพราะการศึกษาจะทำให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ง่ายขึ้น โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ จึงเป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นแกนนำที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ (สุธีร์ นนทะภา, 2526) ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

เนื่องจากชาวโวลส์ไม่มีการศึกษาจึงทำให้ไม่ทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวอย่างกว้างขวาง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตก็เป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเพื่อให้ชาวโวลส์ได้มีโอกาสหาความรู้ สามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น แก้ปัญหาได้โดยกระบวนการอย่างมีเหตุผล อันจะเป็นหนทางในการแก้ปัญหา และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงควรจัดการศึกษาให้แก่ชาวโวลส์

การศึกษา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำรัสเปิดการประชุมสัมมนาสภาสภาว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ ครั้งที่ 4 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2533 ว่า "การรู้หนังสือเป็นความจำเป็นสำหรับทุก ๆ ชาติที่กำลังพัฒนา ตลอดจนเป็นกิจกรรมที่จะต้องร่วมมือกันส่งเสริมให้บรรลุผลให้ได้ ถ้าปราศจากพื้นฐานการรู้หนังสือของประชาชนในประเทศแล้วความพยายามในการดำเนินการพัฒนาทุกอย่างคงไร้ผล การรู้หนังสือเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายอันสูงสุด นั่นคือ ทำให้มนุษยชาติเกิดความสมบูรณ์ พูนสุข" (นัยนา โยคะกุล, 2533)

การศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม และเป็นการสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม การศึกษาเป็นรากฐานและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ

ซึ่งจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไทย จะเน้นที่การพัฒนาคุณภาพ และ ศักยภาพของคนให้เป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักเลือกใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนสามารถสร้างเทคโนโลยีที่จะพัฒนาประเทศไปสู่การ พึ่งตนเองได้ (ข้อเสนอแนะทางพัฒนาการศึกษาในอนาคต, 2533) ซึ่งสอดคล้องกับ แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ความว่า

"รัฐจะมุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมืองโดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา ตลอดจนมีความรู้และทักษะพื้นฐานพอ สำหรับการ ประกอบอาชีพ สามารถพึ่งตนเอง และดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข ภายใต้ การปกครอง ระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวม ทั้งเพื่อให้เกิดความสมดุล และเชื่อมโยงในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมระหว่างการเมือง และชนบทระหว่าง ภาคเศรษฐกิจทันสมัยกับภาคเศรษฐกิจดั้งเดิม" (กรอบทิศทางแผนการ ศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7, 2533)

จะเห็นได้ว่าแนวทางแผนการศึกษาในอนาคตจะเน้นการพัฒนาคุณภาพ ทรัพยากรบุคคล แต่เนื่องจากการศึกษาในระบบโรงเรียนมีข้อจำกัดมากในเรื่องของ เวลา อายุ สถานที่เรียน และไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ได้ โดยเฉพาะประชาชนในชนบท (สมวาสนา ตั้งตริยพงศ์, 2526) และหลักสูตร การศึกษาในระบบโรงเรียน ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว เพื่อตอบสนอง ความต้องการด้านความรู้และทักษะใหม่ ๆ ได้ นอกจากนี้ระบบการศึกษาในระบบ โรงเรียนยังทำให้เกิดชนชั้นมากกว่าการลดชนชั้น จึงเป็นการสร้างความไม่เป็น ธรรมในสังคม (วิชัย ต้นศิริ, 2532) ซึ่งต่างจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ประเทศไทยต้องระดมสรรพกำลังจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน ตาม ประกาศบัญญัติโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน และขจัดปัญหาคนไม่รู้หนังสือให้หมด ล้นไปใน ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียน

มีความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องเข้าช่วยเสริม ทดแทนการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยการให้การศึกษาทดแทนแก่ผู้ด้อยโอกาส และขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งข้อมูลขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ปี 1990 ชี้ให้เห็นสภาวะการศึกษาของประเทศไทย ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533)

อัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ (อายุ 15 ปีขึ้นไป)	6.7%
จำนวนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ	2,514,000 คน
เด็กวัยการศึกษาภาคบังคับที่ไม่ได้เข้าเรียน	528,000 คน
เด็กออกจากโรงเรียนกลางคัน/ต่อปี	508,000 คน

จะเห็นได้ว่าการศึกษาของประเทศไทยต้องใช้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเข้าช่วยในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียนให้แก่ปวงชนไทย (นิยนา โยคะกุล, 2533)

ซึ่งประชาชนกลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ ประชาชน 80% ของประเทศที่อยู่ในชนบท (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2533) การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงของสังคม (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.) ส่งเสริมให้เป็นผู้ที่คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักเหตุผล รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และให้มีคุณธรรม (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2532) นอกจากนี้ยังสร้างทักษะในการประกอบอาชีพให้มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากกว่าที่จะจัดเพื่อให้ประชาชนสามารถอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว (ศูนย์การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2528) ทั้งนี้เพราะยุทธศาสตร์การศึกษานอกระบบโรงเรียนเน้นหลักการศึกษาตลอดชีวิต กล่าวคือ ให้ความรู้พื้นฐานเพื่อแสวงหาข้อมูลในการดำรงชีวิตในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534) โดยยึดศูนย์กลางอยู่ที่ผู้เรียน เนื้อหาวิชาส่วนใหญ่จะจัดขึ้นตามความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนมีเสรีภาพที่จะเลือกเรียนในสิ่งที่เขาชอบ ในสิ่งที่เขาต้องการ (เกียรติวรธรรม

อมาตยกุล, 2533) สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงและความต้องการของประชาชน ประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และของสังคมไทย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น (แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535, 2535)

นอกจากนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถปรับยืดหยุ่นมีความคล่องตัวสูง (เขาวลัทธิ ราชแพทยาคม, 2533) มีความทันสมัย (วิชัย ตันศิริ, 2532) เป็นการศึกษาในปัจจุบัน มิใช่เป็นการเตรียมชีวิตอันยาวไกลเกินไป เป็นการศึกษาที่ใช้ได้ทันที เป็นปัจจุบัน (สุพล ทองคำ, 2532) สามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงสนองความต้องการของสังคมทุกระดับได้อย่างรวดเร็วและหลายรูปแบบ (โฆสิต บันเปี่ยมรัชต์, 2529) การเพิ่มศักยภาพของชนบท องค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ รับผิดชอบวิถีชีวิตของชาวชนบทคงจะต้องเป็นบทบาทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2534)

ซึ่งในชนบทมีกลุ่มชนที่ไม่ได้รับความเสมอภาค ขาดโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ชนกลุ่มน้อย ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ (มารุต บุนนาค, 2530) ซึ่งแต่เดิมรัฐบาลมีแนวคิดในการจัดสวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสด้วยการสงเคราะห์ แต่ไม่สามารถสร้างความเสมอภาค โอกาสทางการศึกษาของประชาชนได้ จึงปรับแนวคิดไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพ พัฒนาคุณภาพของผู้ด้อยโอกาสด้วยการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้สามารถปรับตนเองให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมในด้านเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้มีส่วนช่วยในการสนับสนุนตลอดจนได้รับประโยชน์จากผลการพัฒนาอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น (พรสวัสดิ์ เพชรแดง, 2535)

การศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ชาวไร่ มีความรู้ และทักษะ เพื่อเป็นการเตรียมคนเข้าสู่สังคมใหม่ เพื่อช่วยให้ประเทศไทยก้าวสู่ยุคแห่งความเป็นเสือเศรษฐกิจตัวที่ห้าได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเมื่อถึงจุดนั้นผู้ด้อยโอกาสจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สุรัฐ ศิลปอนันต์, 2533)

ส่วนด้านการดำเนินงานนั้น ปัจจุบันกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดรูปแบบกิจกรรมการศึกษาออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (ตามการแบ่งประเภท

กิจกรรมของกรมการศึกษาออกโรงเรียน)

1. กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนประเภทให้ความรู้พื้นฐาน
2. กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนประเภทให้ความรู้ และทักษะทางอาชีพ
3. กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนประเภทให้ความรู้ และข่าวสารข้อมูล (สุมาลี สังข์ศรี, 2535)

นอกจากกรมการศึกษาออกโรงเรียนแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้ร่วมดำเนินการอยู่ อาทิเช่น กระทรวงสาธารณสุข กรมส่งเสริมการเกษตร และสหกรณ์กรมพัฒนาชุมชน หน่วยทหาร สถาบันผู้ต้องขัง และองค์การธุรกิจเอกชนต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2531) เป็นต้น

กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนประเภทให้ความรู้พื้นฐานนี้ เป็นกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดขึ้น เพื่อให้โอกาสแก่ประชาชนทั่วไปที่พลาดโอกาสทางการศึกษาจากในระบบโรงเรียน เมื่ออยู่ในวัยศึกษาแล้วเรียนด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ความห่างไกลจากสถานศึกษา ความยากจน ภาระต่อครอบครัว อาชีพ เป็นต้น โดยมุ่งให้การศึกษารูปแบบเบื้องต้น ให้ความรู้ความสามารถในการอ่านและเขียนหนังสือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ตามความต้องการและความสนใจ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเอง ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ที่ตนอาศัยอยู่ได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มกิจกรรมประเภทให้ความรู้พื้นฐานนี้มีหลายกิจกรรมได้แก่ กิจกรรมสอนอ่านเขียน การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษาทางวิทยุ และไปรษณีย์ การศึกษาออกโรงเรียนสายสามัญ โครงการให้การศึกษารูปแบบขั้นพื้นฐานแก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มชาวไทยภูเขา ชาวไทยมุสลิม ผู้ต้องขัง เป็นต้น (สุมาลี สังข์ศรี, 2535)

จากการประชุมรัฐมนตรีโลกเกี่ยวกับการจัดการไม่รู้หนังสือ เมื่อปี ค.ศ. 1965 (พ.ศ. 2508) ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอว่า โครงการรู้หนังสือที่ทำมาแต่อดีต ควรจัดทำเป็นการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งกระบวนการเรียนอ่าน และเขียน ควรเปิดโอกาสให้ได้รับข้อมูล เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงมาตรฐานชีวิต

ความเป็นอยู่ได้ทันที เพื่อฝึกฝนสำหรับการทำงานเพิ่มผลผลิต เข้าร่วมในหน้าที่ความ
เป็นพลเมืองมากขึ้น และเข้าใจโลกที่อยู่รอบตัวได้ดีขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ,
2531)

กระทรวงศึกษาธิการโดยความร่วมมือสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ ได้จัดประชุมสัมมนาการศึกษาเพื่อปวงชนประเทศไทย เพื่อหา
แนวทางสำหรับการศึกษาเพื่อปวงชนในประเทศไทย ระหว่างวันที่ 8-12 ตุลาคม
2533 ณ โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533) เรื่องที่ประชุมได้แก่ ปัญหาโลก
ว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน กรอบการดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการการเรียนรู้
ขั้นพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน และปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในปัจจุบันของ
ประเทศไทย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตและนโยบายแนวทางการ
ดำเนินงานการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศไทย ที่ประชุมเสนอว่า การจัดการศึกษา
ให้แก่ชนกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ชาวเขา ชาวไทยมุสลิม เป็นต้น ซึ่ง อ่าน
เขียน ภาษาไทยไม่ได้ ไม่นัดในการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ทำลายสิ่ง
แวดล้อม ความมั่นคงปลอดภัยของชาติ วิธีที่เหมาะสม คือ ให้การจัดการศึกษาระบบ
ศึกษาแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) และจากการศึกษา
ของเลมบัง (Lembang, 1973) พบว่าการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ช่วยให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ เจตคติ ความคิดเห็น และพฤติกรรม ฉะนั้นการ
ศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จจึงเหมาะสมสำหรับการพัฒนาชนกลุ่มน้อย เพราะชนกลุ่ม
น้อยไม่มีการติดต่อกับประชาชนโดยทั่วไป มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ รายได้ และการ
ศึกษาในระดับต่ำ ขาดความตระหนัก ความสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และ
ละเลยต่อหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อชาติ (ณรงค์ เสียงประชา, 2530) และชนกลุ่มน้อยไม่
ค่อยเห็นคุณค่าและความจำเป็นของการศึกษาหาความรู้ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบ
เบ็ดเสร็จ มุ่งแก้ค่านิยมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพในสังคม ซึ่งจะช่วยพัฒนา
ชนกลุ่มน้อยได้มาก (สุกร ศรีแสน, 2522) สอดคล้องกับการศึกษาของ ภมรพรรณ
มณฑาพัตร (2526) ที่พบว่า การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ สามารถสนองความต้องการ
การของประเทศในเรื่องการพัฒนาชนกลุ่มน้อยได้เป็นอย่างดี

แม้ว่าการให้การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จจะมีใช้หนทางเดียวในการพัฒนา และส่งเสริมชนกลุ่มน้อย แต่วิธีการในการพัฒนาดังกล่าวนั้นเป็นวิธีการที่เป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นแกนนำที่จะช่วยให้การพัฒนาของหน่วยงานต่าง ๆ เข้าถึงประชาชนกลุ่มน้อยได้อย่างแท้จริง เพราะการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จจะช่วยให้เขารู้ภาษาไทย ทั้ง อ่าน เขียน และพูด อย่างใช้การได้ ซึ่งทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ จะอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานพัฒนาอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สุธีร นนทภา, 2526) ซึ่งสอดคล้องกับ ก่อ สวัสดิพานิช (2526:18) ที่ว่า "การให้ความรู้ขั้นพื้นฐานแก่คนด้วยการรู้หนังสือตามการรณรงค์ที่ควรจะรู้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ต่อเนื่องเป็นการเตรียมคนให้พร้อมที่จะรองรับกิจกรรมพัฒนาในด้านอื่น ๆ" เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้พึ่งพาตนเองได้ ริเริ่มดำเนินการโดยชุมชนเองได้ และให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของชุมชน (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2526) และยังมีผู้วิเคราะห์ว่า การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดี เป็นวิธีที่มุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงปัญหาในชีวิตประจำวัน และให้การฝึกอบรมให้มีสติปัญญา ความคิดอย่างรอบคอบตลอดจนสร้างความคิดใหม่ ๆ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่สังคมยอมรับและยกย่อง (กรมสามัญศึกษา, 2521) ซึ่งก็คือ วิธีส่งเสริมให้รู้จักคิดเป็นนั่นเอง (สุนทร สุนันท์ชัย, 2529)

การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จนั้น เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่กระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในชนบทและในเมือง กิจกรรมการศึกษาของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จมีหลายประเภทต่างกันไปตามลักษณะของการปฏิบัติ (สุมาลี สังข์ศรี, 2535) การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดอยู่นั้นมีหลายประเภทดังนี้ คือ

1. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในลักษณะชั้นเรียน ลักษณะนี้จะมีการจัดชั้นเรียนชั้นที่ใดที่หนึ่งภายในหมู่บ้าน (ส่วนใหญ่จะเป็นวัด) ส่วนใหญ่หมู่บ้านหนึ่ง ๆ จะเปิดครั้งละ 1 ชั้นเรียน ชั้นเรียนหนึ่งจะมีผู้เรียน 30 คน ครูส่วนมากจะเป็นครูโรงเรียนในหมู่บ้านนั้นเอง หรือชาวบ้านด้วยกันที่มีการศึกษาในระดับพอสมควร

2. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จโดยครูอาสาสมัครเดินสอน ลักษณะนี้ ครูจะเป็นผู้เดินไปตามแต่ละกลุ่มบ้านภายในหมู่บ้านไปสอนผู้เรียนทีละกลุ่ม ๆ แทนที่จะให้ผู้เรียนมาพบพร้อมกันหมดครั้งเดียวเหมือนแบบแรก ครูจะเวียนไปเรื่อย ๆ จนครบทุกกลุ่มแล้วตั้งต้นใหม่เช่นนี้เรื่อยไป

3. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสอนโดยนักศึกษาฝึกหัดครู การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในลักษณะนี้ จะดำเนินการสอนในลักษณะของการเดินสอน โดยนักศึกษาฝึกหัดครูในช่วงระยะเวลาฝึกสอน แทนที่จะสอนนักเรียนในระบบโรงเรียนก็มาสอนผู้ใหญ่แทน

4. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสอนโดยพระ การเรียนการสอนโดยพระเป็นครูนี้ ผู้เรียนจะจำกัดเฉพาะผู้ชายเท่านั้น

5. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในค่ายทหาร ลักษณะนี้จะมีการจัดชั้นเรียนชั้นในค่ายทหาร โดยผู้เรียนคือ ทหารเกณฑ์ที่ไม่เคยเรียนหนังสือมาเลย หรือเรียนบ้างแต่ยังไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้สอนคือ ข้าราชการทหารที่ได้รับการฝึกอบรมมาในเรื่องนี้โดยเฉพาะ

6. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขา โครงการนี้จัดขึ้นเพื่อชาวเขาโดยเฉพาะ เพื่อสอนให้พวกเขารู้ภาษาไทย อ่านและเขียนภาษาไทยได้และรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตลอดจนให้ได้ความรู้พื้นฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเช่น ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร โภชนาการ สาธารณสุข และอาหาร เป็นต้น

7. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับผู้อพยพ โดยเฉพาะพวกจีนฮ่อ ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศ (เช่น เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน) จัดเป็นแบบชั้นเรียนประจำที่ใช้หลักสูตรเดียวกับที่สอนชาวเขา ซึ่งเป็นหลักสูตร 300 ชั่วโมง ครูจะเป็นเจ้าหน้าที่จากสำนักงานใหญ่ของศูนย์พัฒนาอาชีพและสังคม สำหรับผู้อพยพ ซึ่งได้รับการอบรมการสอนจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนมาแล้ว

แต่การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทุกประเภทจะยึดแนวจุดมุ่งหมายหลักเดียวกัน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2531)

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้ปัญหา รู้จักคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพอันจะเป็นแนวทางให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ หรือรวมเรียกว่า มุ่งให้คน "คิดเป็น"

2. ให้ผู้เรียนรู้จักใช้บริการจากหน่วยงานส่งเสริมการอยู่ดีกินดีในสาขาต่าง ๆ เช่น บริการสอนวิชาชีพ การอนามัย การวางแผนครอบครัว การเกษตร และเพื่อให้รู้จักหาทางที่จะแสวงหาความรู้และบริการนั้น ๆ ได้

3. ให้ผู้เรียนอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น อันจะใช้เป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลความรู้ใหม่ ๆ ในการที่จะช่วยการคิดแก้ไขปัญหา อันจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

เนื้อหา หลักสูตร การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ จะมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ ตามสภาพของท้องถิ่น นำมาประยุกต์ดัดแปลงภายใต้หัวข้อใหญ่ ๆ คือ การอนามัย (ส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน) ลีทรี หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม การอาชีพ (การเกษตร) เศรษฐกิจ และ คณิตศาสตร์ ซึ่งในแต่ละหมวดวิชาผู้เรียนจะได้ฝึกเรียนทั้งการอ่าน การเขียนภาษาไทย ฝึกคิดเลข และเรื่องราวที่นำมาให้เรียนนั้นจะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน หลักสูตรจะมีลักษณะเป็นชุดการเรียนประกอบด้วยบทเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นแผ่นปลิว และมีภาพประกอบ เมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียนจะมีแบบฝึกหัดการอ่าน การเขียน และการคิดเลข นอกจากแผ่นปลิวแล้ว ยังมีสื่อเสริมอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้เพิ่มเติม ได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง ในด้านของเนื้อหา นอกจากเนื้อหาที่เป็นกลาง ๆ ทั่วไปสำหรับผู้เรียนในทุกภาคแล้ว ผู้สอนยังสามารถสอดแทรกเนื้อหาเพิ่มเติม หรือปรับเปลี่ยนบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน โดยมีรูปแบบการจัดในลักษณะต่าง ๆ (สุมาลี สังข์ศรี, 2535)

ส่วนวิธีการสอนนั้นจะเป็นการลดบทบาทของครูและเปิดโอกาสให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากที่สุด ครูจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือผู้ชี้แนะแนวทาง โดยจะไม่แยกตนเองออกจากนักเรียน แต่จะเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ไปพร้อมกับนักเรียนนั่นเอง ฉะนั้นในชั้นเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน สำหรับชนกลุ่มน้อยจึงแทบจะสังเกตไม่ได้ว่าใครคือ ครูผู้สอน

การดำเนินการสอน ครูผู้สอนจะอาศัยคู่มือครูเป็นหลักเพื่อดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนและรายการสอน ซึ่งได้กำหนดไว้อย่างละเอียดในคู่มือครู โดยเริ่มจากสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง และคุ้นเคยสนิทสนมกัน ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนเองด้วย หลังจากนั้นครูก็จะนำเข้าสู่บทเรียนด้วยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน (สุนทร สุนันทชัย, 2532)

หากตามสถิติการศึกษาทั้งประเทศในแต่ละปีพบว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนยังไม่ได้ได้รับความสนใจจากประชาชนที่ยากจน หรือเสียเปรียบอย่างแท้จริง (ปฐม นิคมานนท์, 2523) ดังนั้นจึงควรศึกษาถึงปัจจัย เหตุผล เหตุจูงใจที่จะทำให้บุคคลสนใจ ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วย

เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

เหตุผลหรือเหตุจูงใจให้เข้าร่วมโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ได้มีนักการศึกษาให้หลักการไว้ดังนี้

ฮูล (Houle, 1977) ได้สรุปว่า มีเหตุผลพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นคือ

1. มีเป้าหมายเฉพาะเจาะจงอยู่ในใจสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ
2. เหตุผลทางสังคม คือ ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนอื่น ๆ บ้าง
3. มีความสนใจต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา

โนลล์ (Malcolm S. Knowles) (อ้างในโมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์ 2520: 10) กล่าวว่า แรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมี 2 ประการ คือ

1. ความต้องการทางกายภาพ คือ ความต้องการในสิ่งที่สามารถทำให้ร่างกายได้เป็นอยู่ในสภาพพึงประสงค์ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น
2. ความต้องการทางการศึกษา คือ ช่องว่างระหว่างความรู้ ความสามารถของบุคคลที่มีอยู่ในปัจจุบันกับความรู้ ความสามารถที่จำเป็นจะต้องรู้ให้มากขึ้น เพื่อการดำเนินกิจกรรมของตนของสถาบันที่ตนทำงานหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่

อับบราฮัม เฮช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) (อ้างในชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และสมาลี สังข์ศรี, 2528) กล่าวถึงทฤษฎีการจูงใจ (A Theory

of Human Motivation) ซึ่งแบ่งความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับชั้น (Hierarchy of needs) 5 ลำดับ มีดังนี้

1. ความต้องการทางด้านชีวภาพ (Basic Physiological Needs) หรือความต้องการทางด้านวัตถุที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้ เป็นความต้องการพื้นฐานที่สิ่งมีชีวิตต้องการ เพื่อการมีชีวิตอยู่รอด (เกียรติวาทกรรม อมาตยกุล, 2532) ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ การพักผ่อน เป็นต้น มนุษย์จะได้รับการตอบสนองในขั้นนี้ก่อน แล้วความต้องการในขั้นสูงกว่าจะเกิดขึ้นแทน ดังนั้นเพื่อที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าว มนุษย์จึงต้องทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยที่จะนำมาบำบัดความต้องการของตน

2. ความต้องการเกี่ยวกับความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety and Security Needs) เป็นความต้องการเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ ทั้งร่างกาย จิตใจ โดยอาศัยอาชีพ เศรษฐกิจ รายได้ สวัสดิการ ตลอดจนตำแหน่งหน้าที่การทำงานเป็นเกราะป้องกัน การดำรงชีวิตให้มีต่อไป

3. ความต้องการทางสังคม (Social and Affiliative Needs) เป็นความต้องการเกี่ยวกับการยอมรับความเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มิตรภาพ การทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถแสดงออกมาทั้งมีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ เช่น ออกมาในรูปของความต้องการค่าชม ตำแหน่งหน้าที่การงานดี ๆ เกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจ ตลอดจนการร่วมสมาคมและการได้รับการยอมรับจากเพื่อนมนุษย์ด้วย

4. ความต้องการการยกย่องนับถือ (Needs of Self Esteem and Status Esteem Needs) เป็นความต้องการที่มนุษย์ทุกคน มีความปรารถนาเป็นที่ยอมรับ และไว้วางใจจากผู้อื่นทั้งในด้านส่วนตัว และหน้าที่การงานในสังคม เช่น ความเป็นผู้มีความสามารถ มีอิสระ เสรีภาพ มีฐานะความเป็นอยู่ดี เป็นที่เชิดหน้าชูตาของเพื่อนมนุษย์ ตลอดจนเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่ว ๆ ไป ความต้องการในขั้นนี้แตกต่างกับความต้องการทางสังคม ตรงที่ความต้องการทางสังคมมนุษย์ต้องการเพียงเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งคนหนึ่งในสังคมเท่านั้น แต่ถ้าเป็นการยกย่องนับถือแล้ว มนุษย์ประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถ ที่จะเป็นผลให้ได้รับการเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง มีเกียรติยศชื่อเสียง ประสบความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงาน

5. ความต้องการที่จะบรรลุตามขั้นตอน (Need for Self Realization and Fulfillment) ความต้องการขั้นนี้เป็นความต้องการขั้นสูงสุด ความต้องการขั้นนี้เป็นความต้องการที่บุคคลตระหนักถึงศักยภาพแห่งตนจากการที่มีโอกาสพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าอยู่เสมอ และมีโอกาสที่จะสร้างสรรค์ความคิด ความอ่านให้กว้างขวางออกไป เป็นความต้องการที่จะทำงานด้วยความสามารถสูงสุด ซึ่งความต้องการในขั้นนี้ส่วนใหญ่เป็นความต้องการด้านอุดมคติ (Ideal Need)

ความต้องการทั้ง 5 ประการนี้เรียงลำดับตามความสำคัญ หรือความจำเป็นมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยมีความต้องการทางกายภาพซึ่งเป็นความต้องการส่วนบุคคลของมนุษย์ทุกคนเป็นพื้นฐาน ความต้องการทั้ง 5 ขั้นนี้ จะเป็นอิสระต่อกัน และมีความต่อเนื่องเหลื่อมล้ำกันอยู่ กล่าวคือ ความต้องการระดับถัดมา อาจเกิดขึ้นก่อนความต้องการขั้นต้นจะได้รับการตอบสนองให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ก่อนก็ได้และอาจมีความต้องการสลับขั้นก็ได้ แต่โดยทั่วไปจะมีความต้องการขั้นต้นก่อน เมื่อเกิดการตอบสนองแล้วจึงเกิดความต้องการขั้นต่อไป และไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้องมีความต้องการครบทั้ง 5 ขั้น เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นแรงจูงใจอีกต่อไป แต่ความต้องการทั้งหมดนี้จะมีอยู่ตลอดชีวิตของบุคคล ฉะนั้นการให้การศึกษาต่อผู้ใหญ่จะต้องคำนึงถึงความต้องการนี้ด้วย

และจากกรอบทฤษฎีการจูงใจในการทำงานของริชาร์ด เอ็ม สตีร์ และ เลแมน ดับบลิว โปเตอร์ (Richard M. Steers, Lyman W. Porter, 1979) โดยเกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวแปรที่สำคัญ 3 กลุ่มคือ ลักษณะของแต่ละบุคคล ลักษณะงาน ลักษณะของสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ลักษณะของแต่ละบุคคล โนลล์ (Malcolm S. Knowles) กล่าวว่า ลักษณะของแต่ละบุคคลนั้น มี 2 ประการ คือ ความต้องการส่วนบุคคล ความต้องการในสิ่งที่สามารถทำให้ร่างกายได้เป็นอยู่ในสภาพที่พึงประสงค์ (โมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์, 2520 : 10) ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่ออยู่ในสภาวะที่สะดวกสบายกาย มีความพร้อมในการรับฟัง ได้นั่งอย่างสบาย และขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความ ตีความ มีความสนใจ มีประสบการณ์เดิม มีพื้นฐานความรู้ ภูมิหลังทางวัฒนธรรม ทักษะคติต่อสิ่งต่าง ๆ (รัตนา พุ่มไพศาล, 2528) ด้านเวลา และสุขภาพ (สุจิต ศิลาไกล, 2525) รวมทั้งความต้องการขั้นพื้นฐานได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม

ที่อยู่อาศัยยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ การพักผ่อน (เกียรตินิยม อมาตยกุล, 2532) ผู้ใหญ่จะหมกมุ่นอยู่กับความไม่สบายกายนี้ จนขาดความสนใจในการเรียน ประการที่สองลักษณะของแต่ละบุคคลยังหมายถึงรวมถึงความต้องการทางจิตใจ เป็นความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้ยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับข่าวสารและเชื่อในสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (โมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์, 2520) ลักษณะของแต่ละบุคคลลักษณะนี้นักสังคมวิทยาและจิตวิทยาได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า คือความต้องการความทันสมัย

ลักษณะของงานคือ ลักษณะของกิจกรรมที่ส่งผลเป็นมูลเหตุจูงใจ ทำให้เกิดความกระตือรือร้น ในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นหรือมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (นฤมล ลีละบุตร, 2530) นอกจากนี้ ฮูล (Houle, 1977) ได้สรุปถึงปัญหาและข้อจำกัดอันเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาได้ เนื่องจากไม่ต้องการออกนอกบ้านในเวลาเย็นหรือค่ำ มีเวลาไม่มากพอ มีข้อจำกัดทางด้านการเงิน ต้องรับผิดชอบทางครอบครัว มีปัญหาทางสุขภาพอนามัย มีความคิดว่าตนเองแก่เกินกว่าจะเรียนรู้ มีปัญหาด้านการเดินทางมาเรียนและมีภาระต้องเลี้ยงดูเด็กที่บ้าน ซึ่งการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ จะพิจารณาจากผลประโยชน์ที่จะได้รับและผลเสีย โดยเลือกเข้าร่วมในกิจกรรมที่มีผลได้มากกว่าผลเสีย (จิรพรหม กาญจนจิตรา, 2523) นั่นคือประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ เนื่องจากมีความต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับนั่นเอง

ส่วนลักษณะของสภาพแวดล้อมในการทำงาน จากการวิจัยของโอ.อี.ซี.ดี (O.E.C.D) ได้กล่าวถึงผลการวิจัยเรื่องการเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศขนาดเล็ก ผลปรากฏว่าลักษณะของสังคมที่แตกต่างกัน เช่น สังคมเมือง สังคมชนบท มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษา เพราะลักษณะของสังคมช่วยให้เกิดทัศนคติและแรงจูงใจในการศึกษา (ประภาศรี มานะ, 2528) ซึ่งจากการวิจัยของทรงวุฒิ สุธาอรธ (2531) พบว่าลักษณะสังคมของชาวโส้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากชาวโส้ยึดมั่นในจารีตประเพณีเดิม และเชื่อถือผู้นำมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมนา นาคพงษ์

(2525) พบว่า ในชุมชนชนบทนั้นผู้นำชุมชนคือ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีอิทธิพลอยู่มาก โดยสามารถชักชวนให้ชาวบ้านเข้าเป็นสมาชิกโครงการกองทุนยาประจำหมู่บ้าน สำหรับในหมู่บ้านชาวไร่สภากวาล้อมในการทำงาน (หมู่บ้าน) ย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นนั่นเอง

ซึ่งสื่อมวลชนเป็นเหตุผลที่สำคัญอีกเหตุผลหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ได้อย่างดี ยิ่ง เพราะสื่อมวลชนสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้คราวละมาก ๆ ทุกเพศ ทุกวัย และแทบทุกอาชีพ (วิรัตน์ ลติรัตนกุล, 2526) การใช้สื่อมวลชนให้บังเกิดประโยชน์สูงสุดในการชักชวนหรือโน้มน้าวใจให้ได้ดีได้รวดเร็วยิ่งขึ้นควรใช้ควบคู่ไปกับสื่อบุคคล

จากการศึกษางานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดในดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าเหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน เกิดจากสาเหตุหรือตัวแปรหลาย ๆ ประการร่วมกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ความต้องการทางการศึกษา ความต้องการทางชีวภาพ ความต้องการเกี่ยวกับความมั่นคงและปลอดภัย ความต้องการการยกย่องนับถือ ความต้องการที่จะบรรลุตามขั้นตอน ความต้องการส่วนบุคคล ความต้องการความทันสมัย ความต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับ อิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น ด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ แต่เนื่องจากทฤษฎีแรงจูงใจของอับบราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) มีลักษณะเป็นนามธรรม จึงไม่สามารถนำมาสร้างเป็นแบบวัด หรือวัดความต้องการได้ในระยะเวลาสั้น ๆ (นฤมล ลีละบุตร, 2530)

ดังนั้น เพื่อความเหมาะสมและครอบคลุมในการศึกษาเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงเหตุผลที่สำคัญทั้ง 6 ด้านคือ ความต้องการทางการศึกษา ความต้องการส่วนบุคคล ความต้องการความทันสมัย ความต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับ อิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นและด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

ความต้องการทางการศึกษา

ด้วยเหตุที่สภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กำลังเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การติดต่อสื่อสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง (พิมพ์พรหม เทพสุเมธานนท์, 2523) จึงจำเป็นต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้รู้จักปรับปรุงตัวเอง และสังคมสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนกัน เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (โกวิท วรพิพัฒน์, 2513) สอดคล้องกับ อุ่นตา นพคุณ (2523) ที่ว่าบุคคลจะสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ บุคคลนั้นควรจะได้รับการศึกษา เพื่อให้สามารถเป็นคนที่รู้จักคิดเป็น ใช้ความคิดในการที่จะให้เกิดความกลมกลืนผสมผสานระหว่างตนเองและสภาพแวดล้อม

ด้วยเหตุนี้การศึกษา จึงมีความจำเป็นที่บุคคลควรแสวงหา จากการศึกษา วิจัยของ อมรรวธรรม จามน้อยพรหม (2520) และอัจฉรา กัลยาณชาติ (2523) เกี่ยวกับเหตุผลในการเข้ามาเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับที่ 4 พบว่าเข้ามาเรียนเพราะต้องการความก้าวหน้าในการทำงาน และเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมสำหรับปรับปรุงงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันให้ดีขึ้น นอกจากนี้ณรงค์ เทียนสง (2526) ได้ศึกษาเหตุผลในการไปเรียนการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่ พบว่ามีเหตุผลเพื่อสร้างอนาคตของตัวเอง เพื่อยกสถานภาพชีวิตของตนให้สูงขึ้น เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องการให้เฉลียวฉลาดเหมือนคนอื่นและต้องการเรียนให้สูงขึ้น และศึกษาถึงความต้องการด้านการศึกษานักเรียนมัธยมต้น พบว่าเหตุผลที่ไม่เข้ารับการศึกษาเนื่องจากได้รับอิทธิพลและความเห็นชอบจากครอบครัวร้อยละ 80 จากการศึกษาของตนเอง ร้อยละ 60 (จันทนา นนทิกกร, 2521) กรมสามัญศึกษา (2508) ได้สำรวจพบว่านักเรียนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในโรงเรียน มีเหตุผลมาจากขาดความสนใจในการศึกษา และผู้ปกครองไม่เห็นถึงความสำคัญในการศึกษา (Thailand Department of Elementary and Adult Education, 1965)

จากผลการศึกษานี้เสนอในข้างต้น จะพบว่าการศึกษามีความสำคัญ มีความจำเป็นที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และท้องถิ่นให้ดีขึ้น ผู้วิจัย

จึงได้นำความต้องการทางการศึกษานี้มาเป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาวิจัยเพื่อให้งานวิจัยครอบคลุมมากขึ้น

ความต้องการส่วนบุคคล

โมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์ (2516) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ใหญ่ที่มาเรียน มา ร่วมกิจกรรมพัฒนาทุกสาขา ทุกระดับชั้น ต่างก็มาโดยความสำนึกถึงความต้องการที่จะได้รับความรู้หรือทักษะ เพื่อนำไปแก้ปัญหา หรือช่วยให้เขาพัฒนาตัวเองไปสู่เป้าหมายที่เขาต้องการ ความรู้สึกนี้เองที่เป็นเหตุผลให้เข้าร่วมกิจกรรม หรือ โครงการต่าง ๆ ดังที่รัตนา พุ่มไพศาล (2528) กล่าวว่า ตัวผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องพิจารณามากเป็นพิเศษในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ความพร้อมในการรับฟัง ความสามารถในการแปลความ ตีความ ความสนใจ ประสพการณ์เดิม พื้นฐานความรู้เดิม ภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภูมิหลังทางสังคม ทักษะคติต่อสิ่งต่าง ๆ ความพร้อมในการจัดที่นั่ง แสงสว่าง ซึ่งความสะดวกสบายนี้จะเอื้ออำนวยต่อการศึกษา

สำหรับการเรียนการสอนผู้ใหญ่ นั้นควรคำนึงถึงหลักการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากเขามีสุขภาพพลานามัยที่ดี ได้พักผ่อน และไม่อยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เครียด
2. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุด ถ้าหากได้เห็นและได้ยินชัด แต่ถ้าหากเกิดปัญหาขึ้นในตัวผู้ใหญ่เอง เช่น สายตาไม่ดีหรือเริ่มหูตึง จะต้องชดเชยโดยการจับคู่มือเอกสารที่มีตัวหนังสือใหญ่ ๆ มีการจัดที่นั่งไม่ให้บังกัน มีที่ขยายเสียง พิมพ์เอกสารหรือใช้ตัวอักษรตัวใหญ่ ๆ
3. ผู้ใหญ่จะเรียนไม่ค่อยดี ถ้าหากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ดังนั้นถ้าการเรียนการสอนเป็นไปตามอัตราที่ผู้ใหญ่สูงอายุถนัด และไม่มีการเร่งในเรื่องเวลา ผู้ใหญ่จะชดเชยความเสื่อมถอยในด้านนี้และเรียนรู้ได้ดี ผู้ใหญ่ยิ่งมีอายุมากขึ้นเท่าไร จะมีประสิทธิภาพลดลงตามข้อจำกัดในเรื่องเวลา
4. การจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอนผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะ เป็นในชั้นเรียน ในโรงงานอุตสาหกรรม ในศาลา วัด ตามบ้านเรือนของนักศึกษา ก็ตาม ถ้าหากเป็นไปในที่มืดชิดจะต้อง

- จัดแสงสว่างและการถ่ายเทของอากาศอย่างเพียงพอ
- จัดสถานที่ให้สะอาดและมีระเบียบ
- จัดสถานที่เพื่อสามารถใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ ได้ คือ มีเนื้อที่พอที่จะแบ่งกลุ่มอภิปราย หรือถ้าหากมีไฟฟ้าใช้ก็ควรจัดให้มีที่ว่างพอที่จะจัดอุปกรณ์สื่อการศึกษา

- จัดสถานที่ให้พอดีกับจำนวนผู้เรียน ไม่แคบไปและไม่โล่งจนเกินไป

ไป

จะเห็นได้ว่าความต้องการส่วนบุคคลมีความสำคัญต่อการศึกษาผู้ใหญ่ แต่การวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นชาวไร่ ซึ่งแตกต่างจากผลงานการวิจัยที่ผ่านมาจึงนำเอาตัวแปรนี้เข้ามาศึกษาวิจัย เพื่อต้องการทราบว่าความต้องการส่วนบุคคล เป็นเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่หรือไม่

ความต้องการความทันสมัย

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความทันสมัย หมายถึง ความขยันขันแข็ง ไม่นิ่งเฉยชอบต่อสู้ดิ้นรนในการดำเนินชีวิต มีการวางแผนหรือกำหนดโครงการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญไว้ล่วงหน้า มักแสดงความสนใจกับปัญหาของสังคมด้วยการติดตามข่าวคราวต่าง ๆ ทางสื่อมวลชนอยู่เสมอ ชาวที่น่าสนใจมักเป็นชาวที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ ชาวของทางราชการมากกว่าชาวประเภทบ้านเถิง ชอบออกไปติดต่อกับบุคคลอื่นนอกหมู่บ้านของตน เดินทางไปสู่เมืองใหญ่มากกว่าบุคคลทั่วไป สอดคล้องกับคาสส์ (Kahl, 1968) ซึ่งได้สรุปลักษณะของคนทันสมัยไว้ว่า 1) ขยัน ไม่นิ่งเฉย 2) วางแผนชีวิตล่วงหน้า มั่นใจในความสำเร็จ 3) ไม่ชอบเล่นพรรคเล่นพวก 4) เป็นตัวของตัวเอง ไม่กังวลต่อความเห็นของผู้อื่น 5) ชอบทำงานในเขตเมืองใหญ่ 6) ติดตามข่าวคราว สนใจปัญหาของสังคม ส่วนโรเจอร์และสเวนนิ่งกล่าวว่า ความทันสมัยเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนเปลี่ยนสภาพการดำเนินชีวิตจากแบบโบราณมาเป็นแบบที่สลับซับซ้อนขึ้น (Roger and Svenning, 1969) และได้มีการศึกษาจากชวานาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาพบว่าเหตุผลที่ช่วยให้บุคคลมีความทันสมัยนั้น ขึ้นอยู่กับการรับรู้หนังสือ (Literacy) การเปิดรับสื่อสารมวลชน (Mass Media-Exposure) การมีประสบการณ์ภายนอก

สังคมนิยม (Cosmopolitaness) การเข้าใจบทบาทของผู้อื่น (Empath) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) ความเชื่อถือโชคชะตา (Fatalism) การยอมรับนวัตกรรม (Innovativeness) ความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) และความมุ่งหวัง (Aspiration) ของบุคคลนั้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่าบุคคลที่ทันสมัยจะมีการยอมรับนวัตกรรม สิ่งใหม่ ๆ ได้เร็วกว่า

จากการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในประเทศอาเจนตินา ซิลี ปากีสถาน-ตะวันออก อินเดีย และไนจีเรีย ของอเล็กซ์ อินเคิลและ เดวิด เอช สมิทท์ (Alax Inkeles and David H. Smith, 1976) ในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในของตัวบุคคลที่มีความทันสมัย ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นผู้ที่มีความพร้อมในการยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ (Openness to new experience) มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (The readiness for social change) มีความเจริญทางความคิด (The realm of the growth of opinion) มีการรับทราบข่าวสาร (Information) ทางด้านเวลา (Time) จะมีความสนใจต่ออนาคตมากกว่าอดีต มีเป้าหมายในชีวิตของตนเองที่จะทำอะไรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) มีการวางแผน (Planning) การดำเนินชีวิตของตนเองและต่อกิจกรรมอื่น ๆ เชื่อในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล (Calculability) มีความมุ่งหวังในด้านการศึกษาและอาชีพ (Aspiration, Educational and Occupational) และมีความเคารพในสิทธิผู้อื่น

โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (Roger and Svenning, 1969:291-292) ได้ศึกษาพบว่าบุคคลที่ทันสมัยจะมีการยอมรับนวัตกรรม (Innovativeness) เร็วกว่าบุคคลที่จัดอยู่ในประเภทรับนวัตกรรมช้า อเล็กซ์ อินเคิลและ เดวิด เอช สมิทท์ (Alax Inkeles and David H. Smith, 1976 : 19-20) ศึกษาพบว่าบุคคลที่มีความพร้อมมากในการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การใช้ปุ๋ยแบบใหม่ การใช้พันธุ์พืชแบบใหม่ จะเป็นคนทันสมัยมากกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งมีความพร้อมในการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ น้อยกว่า

งานวิจัยเรื่องความทันสมัยของบุคคลที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการ ดังเช่น ทับทิม แสงจักร (2527:50) ศึกษาพบว่าปัจจัยด้านความทันสมัยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ใน

เขตชลประทาน ส่วนดวงใจ จตุภัทร์ (2526:65) ศึกษาพบว่าเกษตรกรที่มีลักษณะทันสมัยไม่มีความแตกต่างกับเกษตรกรที่มีลักษณะตามแบบประเพณีโบราณ ในการยอมรับการปลูกฝ้ายพันธุ์ใหม่เร็วหรือช้าไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นคนทันสมัย ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของประคอง เอี่ยมสาอังกค์ (2526) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านความทันสมัยของบุคคลมีความสัมพันธ์กับผลผลิตข้าวต่อไร่

จากทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าความทันสมัยน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาถึงเหตุผลนี้ประกอบด้วย

ความต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับ

การที่บุคคลจะเลือกเข้าร่วมสมาคมหนึ่งสมาคมใดนั้น จะพิจารณาจากผลประโยชน์ที่จะได้รับและผลเสีย จะเลือกเข้าสมาคมเมื่อผลได้มากกว่าผลเสีย (จิรพรรณ กาญจนจิตรา, 2523) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฟรอยด์ (Freud), สมอล (Small), โทมัส (Thomas), ทอมแมน (Tolman) และมาสโลว์ (Maslow) ที่ว่าการที่มนุษย์มีพฤติกรรมหรือการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ทำโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุถึงความต้องการ (Needs) วัตถุประสงค์ (Objectives) และผลประโยชน์ (Interests) ของตน (ชลทิพย์ เอี่ยมสาอังกค์ และสุมาลี สังข์ศรี, 2528)

จากการศึกษางานวิจัยของเย็นใจ เลหาพานิช (2519) ได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้บุคคลตัดสินใจเข้าศึกษาหรือเลือกเรียน คือ ความต้องการความสำเร็จในอาชีพ และความก้าวหน้าในการทำงาน ลัดดาวัลย์ อนุกุล (2522 : 40) เรื่องปัจจัยบางประการ ที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ของสตรีอาสาสมัคร พบว่า การที่สตรีเข้ามาร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์ โดยส่วนใหญ่มุ่งหวังที่จะได้รับเข็มเชิดชูเกียรติและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คิดเป็นร้อยละ 41.3 ของความมุ่งหวังในด้านต่าง ๆ และต้องการการยอมรับ และยกย่องจากการที่ได้ทำประโยชน์แก่สังคมเป็นอันดับรอง ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่อาสาสมัครด้วยใจรักและศรัทธาโดยไม่มุ่งหวังสิ่งใด ๆ มีจำนวนน้อยมาก อัจฉรา กัลยาณชาติ (2523) พบว่า เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงงาน อาชีพที่ทำให้ดีขึ้น และเพื่อต้องการความ

ก้าวหน้าของชีวิตในอนาคต และการศึกษาสามารถเลื่อนชั้นทางสังคม การเขียนฐานะทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกทางการเมือง (อุทัย คุลยเกษม, 2526)

นอกจากนี้ ฌรงค์ เทียนสง (2526) ได้ศึกษาเหตุผลในการไปเรียนการศึกษาดูใหญ่ของนักศึกษาผู้ใหญ่ พบว่ามีเหตุผลเพื่อสร้างอนาคตของตัวเอง เพื่อยกสถานภาพชีวิตของตนให้สูงขึ้นเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องการให้เฉลียวฉลาดเหมือนคนอื่นและต้องการเรียนให้สูงขึ้น จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ หรือความคาดหวังนั้นเป็นเหตุผลประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการใด ๆ เพราะฉะนั้นเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาดูใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่ ย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับด้วยเช่นกัน

อิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น

โรเจอร์ และ ชูมาคร์เกอร์ (Roger and Shoemaker, 1971) ได้รวบรวมผลงานวิจัยจาก ศูนย์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกา จำนวนกว่าสามพันเรื่องพบว่า

1. ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะยอมรับนวัตกรรมได้เร็วกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ
2. ผู้ที่มีสมรรถนะทางการศึกษาสูงจะยอมรับนวัตกรรมได้เร็วกว่า ผู้มีสมรรถนะทางการศึกษาค่ำ
3. ผู้ที่มีเศรษฐกิจดีจะมีการยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่าผู้ที่มีเศรษฐกิจไม่ดี
4. ผู้ที่มีการติดต่อกับบุคคลอื่นในชุมชนมากกว่าจะเป็นผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่าผู้ที่ไม่มีการติดต่อกับบุคคลอื่นในชุมชน
5. ผู้ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีการยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่าผู้ที่ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
6. ผู้ที่มีการติดต่อกับบุคคลอื่นนอกชุมชน จะมีการยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่าบุคคลที่ไม่มีการติดต่อกับบุคคลอื่นนอกชุมชน
7. ผู้ที่รับฟังข่าวสารสื่อมวลชนจะมีการยอมรับนวัตกรรมเร็วกว่าบุคคลที่ไม่รับฟังข่าวสารสื่อมวลชน

แคท และ ลาซาน พิวส์ กล่าวว่า โดยเฉพาะสื่อบุคคลมีอิทธิพลสูงในการโน้มน้าวให้ผู้รับสารหรือผู้รับความรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติตลอดจนถึงพฤติกรรมของตนเองได้ (Katz and Lazarsfeld, 1955) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรเจอร์ และ ชูมาร์คเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971) ที่กล่าวว่า การสื่อสารจะราบรื่นมีอิทธิพลมากขึ้น ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน (Morophily) มีความเข้าใจร่วมกัน มีทัศนคติ ความเชื่อ และภาษาเหมือน ๆ กัน ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความแตกต่างกันมักจะทำให้เกิดความไม่สมคูลย์ขึ้นในจิตใจ ดังนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะเหมือนกันกับผู้รับสารจะมีผลต่อความสำเร็จในการโน้มน้าวจิตใจหรือยอมรับนวัตกรรมนั้น ๆ ผลงานวิจัยของสุมนา นาคพงษ์ (2525) สนับสนุนเรื่องนี้เช่นกันจากการศึกษาพบว่า ในชุมชนชนบทนั้น ผู้นำชุมชนในที่นี้คือ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นแหล่งสารที่มีอิทธิพลอยู่มากโดยการชักชวนให้เข้าเป็นสมาชิกโครงการกองทุนยาประจำหมู่บ้าน

จากการศึกษาของ โตชิโอะ ฮัตสึชิโร (1966) พบว่า ผู้นำส่วนมากจะเป็นกลุ่มกรรมการหมู่บ้านที่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ก่อนการตัดสินใจอะไรก็มักจะมีการถามผู้อาวุโสในกลุ่มเสมอ ถ้าแนะนำอะไรก็มักจะทำตาม จึงพอจะเห็นได้ว่าการที่ประชาชนโดยเฉพาะในเขตชนบทจะตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ผู้นำชุมชน หรือผู้อาวุโสและผู้นำที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นมีส่วนสำคัญในกระบวนการตัดสินใจของชาวบ้าน และเป็นเหตุผลที่สำคัญในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่เช่นกัน เพราะชาวไร่ก็นับถือเชื่อถือผู้นำ หัวหน้าหมู่บ้านมาก

รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลนอกจากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น การเรียนการสอนยังถือว่าเป็นสื่อบุคคลอีกอย่างหนึ่ง เฟต (Fett) ก็ได้เน้นถึงการศึกษาว่าเป็นส่วนช่วยให้คนได้รับรู้อะไรได้อย่างรวดเร็ว สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบได้ง่ายและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือการยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ เข้าไปใช้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อสังคม และจากผลการวิจัยที่แสดงถึงผลการศึกษาที่ทำให้เกิดการยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ ในชนกลุ่มน้อยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการศึกษามีส่วนร่วมให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524) ซึ่งชาวโล้เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีการยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ น้อยมาก เนื่องจากชาวโล้ไม่ชอบติดต่อบรรยากาศกับบุคคลภายนอกชุมชนและเชื่อถือผู้นำมาก (ทรงวุฒิ สุธาอรธ, 2531) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ท้องถิ่นชาวโล้

ด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

สื่อมวลชนเป็นเหตุผลที่สำคัญ ควรส่งเสริมให้มีการกระจายข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ รับทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของสังคม (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2534) โดยพัฒนา ส่งเสริมความร่วมมือ และการประสานงานกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่สามารถส่งเสริมการถ่ายทอดและการกระจายความรู้ ข้อมูล ข่าวสารสู่ประชาชน และชุมชนอย่างกว้างขวาง การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร สารสนเทศ และสื่อมวลชนทุกประเภทในการให้บริการความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ แก่ประชาชนและชุมชนอย่างกว้างขวางโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือร่วมผลิตสื่อที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, 2535) ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมวลชนจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะสื่อมวลชนสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้คราวละมาก ๆ ทุกเพศ ทุกวัย และแทบทุกอาชีพ (วิรัตน์ สติรัตนกุล, 2526) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และ การศึกษา นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังช่วยให้ประชาชนมีความสามารถ และมีทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทย ตระหนักและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อมวลมนุษยชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข (แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535, 2535) แต่สื่อมวลชนเป็นสื่อทางเดียว คือ ไม่มีการตอบสนองกลับได้ทันทีและต้องพึงพากำลังทรัพย์ในการจัดหา และกำลังความรู้ ความคิดในการใช้สื่อชนิดนี้ ดังนั้นการใช้สื่อมวลชนเพื่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการชักชวนหรือโน้มน้าวใจให้ได้ดี ได้รวดเร็ว

ยิ่งขึ้น ควรใช้ควบคู่ไปกับสื่อบุคคล

สื่อมวลชนมีมากมายหลายประการ มีบทบาทและภารกิจในการช่วยถ่ายทอดความรู้แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนต่าง ๆ จึงอาจอีกเป็นเหตุผลหนึ่งในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่ เพื่อหาข้อสรุปในปัญหานี้ จึงได้นำตัวแปรนี้มาศึกษาด้วย

ดังนั้นการศึกษาเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่ จึงได้ทำการศึกษาเหตุผลที่สำคัญทั้ง 6 ด้านนี้ คือ ความต้องการทางการศึกษา ความต้องการส่วนบุคคล ความต้องการความทันสมัย ความต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับ อิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น และ ด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ได้มีการศึกษาวิจัยถึงลักษณะของผู้ที่จะเข้ารับการศึกษในโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จไว้ดังนี้

จากการศึกษาของกรมการพัฒนาชุมชน (2519 : 60-90) ได้สรุปในรายงานการวิจัยโครงการสารภี ตำบลข้าวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าบุคคลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการดังกล่าวนี้ มีลักษณะน่าสนใจบางประการดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในโครงการมากกว่ากลุ่มประชากรที่มีอายุน้อย
2. สมาชิกกลุ่มที่เป็นชายเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่ากลุ่มสมาชิกที่เป็นหญิง
3. ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ
4. บุคคลที่สมรสแล้ว และเป็นหัวหน้าครอบครัว จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเป็นส่วนใหญ่
5. บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีรายได้ครอบครัวต่อปีสูง และมีที่ดินถือครองทำมาหากินมาก จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า
6. บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านนานกว่า 20 ปี

ซึ่งสอดคล้องกับ คาฟแมน (Kaufman) (อ้างถึงในกรรณิกา ชมดี, 2524) พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ถนัด ม่วงมณี (2526) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงานการศึกษานอกโรงเรียน ในท้องถิ่นที่อำเภอสะแกก่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อายุ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพการสมรส ความเข้าใจและความพอใจ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในงานการศึกษานอกโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สตรีที่มีอายุน้อย มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูง มีการแต่งงานแล้ว มีความเข้าใจและมีความพอใจ จะมีส่วนร่วมในงานการศึกษานอกโรงเรียนมากกว่าสตรีที่มีลักษณะตรงกันข้าม

และสุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2526) (อ้างมาจาก Gross and Valley, 1972) จากผลการวิจัยทำให้เห็นภาพรวมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังนี้

1. เป็นกลุ่มที่มีอายุไม่มากนัก
2. มีการศึกษาสูงพอสมควร
3. เป็นสมาชิกมากกว่าหนึ่งองค์กร
4. มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา
5. เป็นชนชั้นกลาง
6. มีแรงจูงใจในการเรียนสูง
7. อาศัยอยู่ใกล้ตัวเมืองและสามารถเดินทางได้สะดวก
8. เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการใช้เวลาว่าง
9. มีความสามารถในการเข้าสังคมได้ดี

สรุป

จากทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวโล้นั้น มิได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรใดตัวแปรหนึ่ง แต่เกิดจากหลายตัวแปรร่วมกัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาตัวแปรต่าง ๆ กล่าวคือ อายุ เพศ ขนาดของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจและระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่น

แต่จากการศึกษาถึงสาเหตุเงื่อนไขเกี่ยวกับการไม่ยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรของชาวบ้านนาเรือง ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นชาวโล้นได้ดังนี้

1. เงื่อนไขเกี่ยวกับเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ประกอบด้วย รายได้ อาชีพ การถือครองที่ดิน ระดับการศึกษา การชลประทาน
2. เงื่อนไขที่เกี่ยวกับระบบการสื่อสารกับสังคมภายนอก ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น
3. เงื่อนไขที่เกี่ยวกับระบบผู้นำ ประกอบด้วย ผู้นำอย่างเป็นทางการ ในหมู่บ้าน ผู้นำตามธรรมชาติในหมู่บ้าน องค์กรเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ
4. เงื่อนไขที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนาของรัฐบาลและเอกชน ประกอบด้วย ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการดีกว่าอาชีพเดิม ผลผลิต รายได้เพิ่ม แนวทางปฏิบัติ ยาก/ง่าย การลงทุน การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

แต่เนื่องจากขนาดของครอบครัวและระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่นของชาวโล้นมีสภาพลักษณะความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน อาศัยอยู่ในชุมชนพร้อม ๆ กัน (ทรงวุฒิ สุธาอรรรถ, 2533) จึงขอไม่ทำการศึกษาวิจัยในตัวแปรดังกล่าวนี้

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่สอดคล้องกัน คือ

1. เพศ
2. อายุ
3. ฐานะทางเศรษฐกิจ

เพศ จากการศึกษาของประจักษ์ บุญอารีย์ (2522) พบว่า เพศชาย และเพศหญิงมีความต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาใกล้เคียงกัน แต่เพศชายมี โอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษามากกว่าเพศหญิง คือ ร้อยละ 44.9 ตาม ลำดับ แต่จากการศึกษาของนิวัฒน์ กัลยาพฤกษ์ (2522) ได้ศึกษาพบว่าเพศหญิงมี โอกาสมากกว่าเพศชาย นอกจากนั้นมอสเทน และสมาท (Morstain and smart) (อ้างในณรงค์ เทียนส่อง, 2526) ได้ศึกษาวิจัยเหตุผลที่ผู้ใหญ่ไปเรียนการศึกษา ผู้ใหญ่ พบว่าเหตุผลของการไปเรียนระหว่างเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน ได้แก่ เพศหญิงมีความต้องการที่จะเรียนรู้วิชาและความอยากรู้อยากมากกว่าเพศชาย และการ ศึกษาของ ปราณี สุธีนราภิกข (2520) ได้ศึกษากุมิหลังของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 ในกรุงเทพมหานคร ต่างจังหวัดในเมือง และต่างจังหวัดนอกเมือง เฉพาะในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้พบว่านักศึกษาผู้ใหญ่ในต่างจังหวัดในเมืองเป็นเพศชายมาก กว่าเพศหญิง ในเรื่องนี้ อัจฉรา กัลยณชาติ (2533) ได้ศึกษาพบว่าสาเหตุของการ จูงใจในการเข้าศึกษาในหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับ 4 เพศชายและ เพศหญิงส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ โรส และเจนนี่ (1978) ได้ศึกษาอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้าศึกษาในโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ พบว่าเพศไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อเหตุผลที่เข้ามาศึกษา แต่ โยธิน ใจชื่น (2527) ทำการวิจัยเรื่องปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอก ระบบของประชาชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ พบว่าเพศหญิงต้องการการศึกษาระดับ 4 มากกว่าเพศชาย

ผลงานการศึกษาวิจัยในเรื่องเพศ พบทั้งความสอดคล้องและความขัดแย้ง ในการศึกษาในตัวแปรนี้ เพื่อหาข้อสรุปที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรเพศมาเป็นตัว แปรหนึ่งในการศึกษาคั้งนี้โดยมีสมมติฐานในการวิจัยดังนี้คือ เหตุผลในการเข้าร่วม โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี ความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง

อายุ เป็นสิ่งกำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงใจ (ธนวดี บุญลือ, 2526) นอกจากนี้การวิจัยทางจิตวิทยายังพบว่า เมื่อคนมีอายุมาก ขึ้นโอกาสที่คนจะเปลี่ยนใจจะน้อยลง และยังพบว่าคนต่างวัยกันมักมีความต้องการใน

สิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน (วีรจักร สุปัญญโญ, 2526)

จากการศึกษาของโวลฟอร์ด (Wolford, 1965) เกี่ยวกับปัญหาที่ทำให้ นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน พบว่ามาจากลักษณะส่วนตัว คือ อายุมากกว่าคนอื่น และเรียนอ่อน ในเรื่องนี้ ฌรงค์ เทียนส่ง (2526) ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ผู้ใหญ่ไปเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งมอสเทน และสมาท (Morstain and Smart) ได้ศึกษาวิจัยเหตุผลที่ผู้ใหญ่ไปเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างเหตุผลของการไปเรียนหนังสือของคนที่มีอายุน้อยกับคนที่มีอายุมากกว่า

ผู้วิจัยจึงได้นำ อายุ มาเป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้โดยมีสมมติฐานในการวิจัยดังนี้คือ เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างกันตามระดับอายุ

ฐานะทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จทางการเรียนของ มอนต์ โกเมอรี (Montgomery, 1967) ซึ่งได้ทำการศึกษากับนักเรียนในวิทยาลัยชุมชน พบว่านักเรียนที่เรียนไม่สำเร็จนั้นมีปัญหาด้านการเงินสภาพความเป็นอยู่และรับจ้างทำงานมากกว่า พวกที่เรียนสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนเทศบาลในฟิลิปปินส์ (Phillippines, Bureau of Public School) ได้สำรวจนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่ขาดโอกาสศึกษาต่อ พบว่ามีสาเหตุจากฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ และจากการค้นคว้าของเลวิน (Levin, 1965) ได้พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมเป็นตัวแปรที่สำคัญในการศึกษา เพราะว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติ แรงกระตุ้นและค่านิยมในการเข้ารับการศึกษาในระดับสูงต่อไป

นอกจากนี้การศึกษาสถานภาพทางสังคมของชาวเมืองอยุธยา ของสถาบันวิชาทางสังคมศาสตร์ พบว่าระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีความสำคัญต่อความสนใจทางการศึกษาของบุตรเป็นอย่างมาก กล่าวคือไม่ปรากฏว่ามีบุตรหรือบุคคลในครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ ได้รับการศึกษาเกินกว่าระดับมัธยมศึกษา ส่วนบุตรหลานของครอบครัวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ร่ำรวยนั้น ได้รับการศึกษาในระดับสูง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528) และจากการศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใน

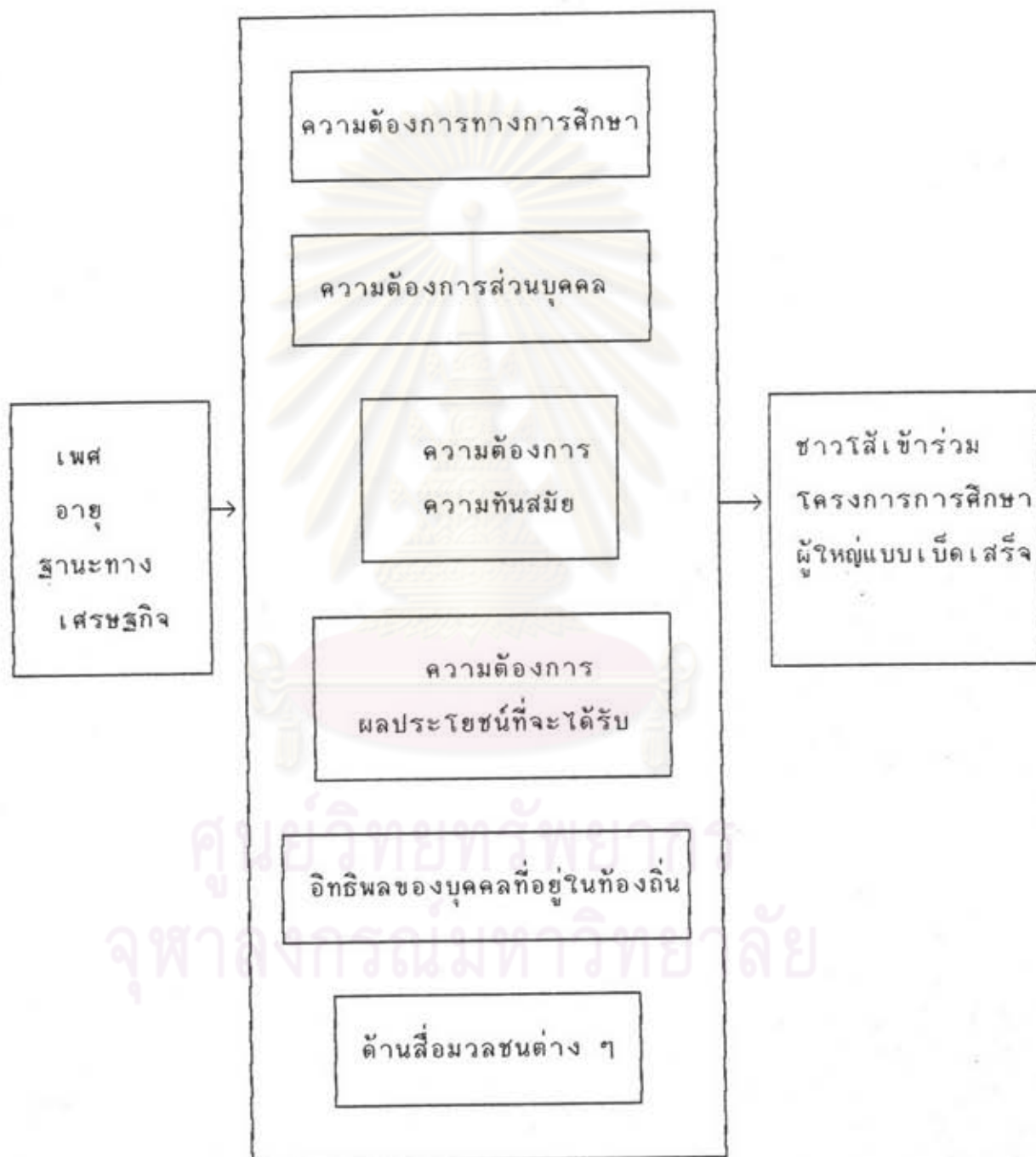
ปี 2530 พบว่าสาเหตุที่ไม่ได้รับการศึกษาเนื่องมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2532) สอดคล้องกับการวิจัยของทรงวุฒิ สุธาอรรถ (2534) ที่ว่าชาวไร่ไม่สนใจการศึกษา จะศึกษาหาความรู้ต่อเมื่อมีการบังคับให้เรียนและเมื่อเรียนไปแล้วมักจะลืม ยกเว้นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่เป็นส่วนน้อย ผู้วิจัยจึงได้นำฐานะทางเศรษฐกิจมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีสมมติฐานในการวิจัยดังนี้ คือ เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นจะเห็นได้ว่า เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของชาวไร่มีด้านต่าง ๆ ดังนี้ ความต้องการทางการศึกษา ความต้องการส่วนบุคคล ความต้องการความทันสมัย ความต้องการผลประโยชน์ที่จะได้รับ อิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นและด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ นอกจากนี้ลักษณะของชาวไร่ยังมีอิทธิพลส่งผลต่อการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ดังนั้น จึงทำการศึกษาเรื่อง เพศ อายุ และฐานะทางเศรษฐกิจของชาวไร่ประกอบด้วย ซึ่งสามารถสร้างเป็นกรอบความคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบความคิดในการวิจัย

เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรีชา อุปโยคิน (2515) ได้เขียนบทความแสดงถึงผลงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษาในหมู่บ้านชาวภูเขา มีใจความสรุปถึงความแตกต่างระหว่างการรับการศึกษากับการไม่ได้รับการศึกษาของชาวไทยภูเขา ดังนี้ "จากจำนวนประชากรตัวอย่างจำนวน 432 คน พบว่าชาวไทยภูเขาสามารถอ่านและเขียนหนังสือไทยได้ จะมีความสามารถเพิ่ม จำนวน 124 เท่ากับร้อยละ 28.7 ทำให้มีความรู้และรู้จักใช้ความคิดและมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น จำนวน 103 เท่ากับร้อยละ 23.4 ทำให้เกิดทันสมัย และสามารถให้คำแนะนำผู้อื่นได้จำนวน 54 เท่ากับ ร้อยละ 12.5 ติดต่อกับคนแปลกหน้าเข้าสังคมได้ดีกว่า สามารถเดินทางไปที่ต่าง ๆ ได้จำนวน 48 เท่ากับ ร้อยละ 11.1 และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุผล ความรู้และประสบการณ์ จำนวน 20 เท่ากับร้อยละ 4.6

นอกจากนี้ผลของการศึกษายังพบว่า ชาวไทยภูเขาที่ได้รับการศึกษาทำให้เข้าใจและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ อันเป็นความรู้นอกสังคมชาวไทยภูเขาได้รวดเร็วตลอดจนรู้จักการใช้ความคิด ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น มีสุขภาพอนามัยที่ดีกว่า โดยเฉพาะการศึกษาช่วยให้เกิด ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ของสังคมภายนอกชุมชนและของโลกสามารถพูดคุยกับคนภายนอกได้อย่างคล่องแคล่ว เข้าสังคมก็คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบดั้งเดิม นำวิทยาการใหม่ ๆ เข้าไปใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันได้ในที่สุด

ภาระณี ประถมบุญ (2523) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวสมาชิกให้ร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์ชาวบ้านเก่า ตำบลบ้านหม้อ อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 89 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมีทั้งหมด 49 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS Program) ผลการวิจัยสรุปได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยการประชุมกลุ่มของประชากร กลุ่มเป้าหมายมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ 0.72 และปัจจัยต่าง ๆ สามารถอธิบายค่าความแตกต่างของความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจได้ร้อยละ 68.11 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมกลุ่มซึ่งมีค่าถึงร้อย

ละ 52.53 เป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมาตามลำดับได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ความพยายามของผู้นำท้องถิ่น เพื่อนบ้านและสมาชิกในครอบครัว ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและความพยายามของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2524) ได้แสดงสถิติของงานวิจัยที่ทำการสำรวจถึงการยอมรับการวางแผนครอบครัวของชาวไทยภูเขา ในรอบปี 2520 พบว่า มีชาวไทยภูเขาที่มีความรู้ด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้ กับปัจจัยทางด้านสังคม คือ ระดับการศึกษา อาชีพ (ยกเว้นอายุและสถานภาพสมรส) มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวัคซีนบีซีจีของมารดาในชนบทและมีปัจจัยทางด้านสังคม คือ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส (ยกเว้นอายุ) มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวัคซีนดีพีที ผลการศึกษาดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่ข่าวสารความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย เรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบุคคล (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, อาสาสมัครสาธารณสุข, ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข) และสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย เรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของประชาชนในชนบท

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการทดลองสอนภาษาไทยแก่เด็กไทกะโซ่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในเขตอำเภอกุสุมาลย์ โดยใช้วิธีการสอนแบบธรรมชาติและการสอนโดยใช้รูปแบบสองภาษา พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยรูปแบบสองภาษา มีความสามารถทางภาษาไทยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยรูปแบบการสอนธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โดยไม่มีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย

ชุตินา เตมียสถิต (2526) ศึกษาเรื่อง ผลของการจัดศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ สำหรับชาวเขาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทางด้านสุขภาพอนามัย และการวางแผนครอบครัวของชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสุขภาพ อนามัยและการวางแผนครอบครัวของชาวเขาเผ่าม้ง โดยจะศึกษาด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเปรียบเทียบ ระหว่างชาวเขาเผ่าม้งที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรกับชาวเผ่าม้งที่เพศและวัยใกล้เคียงกัน และศึกษาถึงสาเหตุอื่นที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านสุขภาพ อนามัย และการวางแผน

แผนครอบครัวกลุ่มตัวอย่างมี 3 กลุ่ม คือ ชาวเขาเผ่าม้งที่ได้รับการศึกษาตามหลักสูตร 40 คน และที่ไม่ได้รับการศึกษาตามหลักสูตร 40 คน ผู้ให้ข่าวสำคัญหมู่บ้านละ 2 คน ใน 4 หมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ คือ หมู่บ้านห้วยช้างเถื่อน อำเภอเมือง หมู่บ้านบวกลั่น อำเภอแม่ริม หมู่บ้านขุนกลาง อำเภอจอมทอง หมู่บ้านห้วยน้ำจาง อำเภอสะเมิง รูปแบบการวิจัยเป็นแบบประเมินผลโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป และแบบสัมภาษณ์ข้อมูลเฉพาะด้านที่ศึกษาและการสังเกตพฤติกรรมด้านสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องมาจากการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ได้แก่ การรักษาความสะอาดบ้านเรือน และสิ่งแวดล้อม อนามัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับ ฟัน ร่างกาย ผม เครื่องนุ่งห่ม การป้องกันโรคติดต่อ การรักษาโรค การรักษาความสะอาดเครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาหาร การประกอบอาหาร การฝากครรภ์ ทำคลอด การเลี้ยงดูทารก การกำหนดจำนวนบุตร การคุมกำเนิด การติดยา ส่วนที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คือ การป้องกันโรคหัด พยาธิ ท้องร่วง การบริโภค ชลอการสมรส การปฏิบัติตนหลังคลอด ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันคือ นโยบายของรัฐบาล ผลของโครงการต่าง ๆ ที่เข้าไปในหมู่บ้าน สภาพทางกายภาพบางประการ วิทยุกระจายเสียงและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

สุธีร์ นนทะภา (2526) ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ สำหรับชาวเขาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของชาวเขาเผ่าม้ง โดยศึกษาจากชาวเขาเผ่าม้งที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ สำหรับชาวเขาจำนวน 40 คน กับชาวเขาเผ่าม้งที่ไม่เคยได้รับการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวจำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตพฤติกรรม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ขัดขวางต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของชาวเขาเผ่าม้งคือ การขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม และตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลที่ปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อย ผลของโครงการพัฒนาต่าง ๆ สภาพทางกายภาพอื่น ๆ เช่น การคมนาคม การท่องเที่ยว สื่อมวลชน เทคโนโลยีต่าง ๆ สถาบันศาสนา ผู้นำและการจัดการศึกษา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีส่วนทำให้ชาวเขาเผ่าม้งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปตามคาดหวังของสังคมและประเทศชาติ แต่การ

เปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเร็วหรือช้า มากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับสาเหตุต่าง ๆ เช่น ช่วงระยะเวลา การยอมรับการเปลี่ยนแปลง ความต้องการและความจำเป็นของสมาชิกในสังคม เป็นต้น

ทับทิม แสงจักร (2527) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามในเขตชลประทาน อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยปรากฏดังนี้คือ ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ อายุ และฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชนด้านวิทยุและหนังสือพิมพ์ การประชุมกลุ่ม การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยด้านความทันสมัย มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชนด้านวิทยุและหนังสือพิมพ์ การประชุมกลุ่ม การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยด้านความทันสมัย มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ การมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม เมื่อพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้แล้วพบว่า การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรสำคัญที่สุด ในการอธิบายความแตกต่างของการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม รองลงมา เพศ การประชุมกลุ่ม ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญน้อยมากในการพยากรณ์

อานวยศาสตร์ หัสติน (2528) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีต่อการยอมรับนวัตกรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าแม้ว หมู่ที่ 19 บ้านป่ากลาง ตำบลศิลาแดง อำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวชาวไทยภูเขาเผ่าแม้ว จำนวน 197 คน พบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีระดับการศึกษาสูงจะยอมรับนวัตกรรมมากกว่า

หัวหน้าครอบครัวที่มีระดับการศึกษาต่ำ และถ้ามีฐานะทางเศรษฐกิจดี ก็จะยอมรับนวัตกรรมมากกว่าเช่นกัน หัวหน้าครอบครัวที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบ่อย หัวหน้าครอบครัวที่ติดต่อกับชุมชนเมืองบ่อย หัวหน้าครอบครัวที่รับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนมากจะยอมรับนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ดีกว่าหัวหน้าครอบครัวที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลไม่บ่อย หัวหน้าครอบครัวที่ติดต่อกับชุมชนเมืองไม่บ่อย หรือหัวหน้าครอบครัวที่รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนน้อย

นฤมล ลีละบุตร (2531) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบทในจังหวัดนครราชสีมา ในด้านความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร ด้านความทันสมัย ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ด้านอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นและด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ และเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพทางสังคม ระดับการศึกษาและอาชีพหลักของอาสาสมัคร ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการในระดับมาก คือ ด้านความต้องการส่วนบุคคล ด้านความทันสมัย

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชนกลุ่มน้อยไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จนี้ ได้แก่ อายุ เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์เดิมของผู้เข้ารับการอบรม ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ อิทธิพลของผู้นำและการสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้เพื่อการศึกษาเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ของชาวไร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย